

Ölkəmizi dünyaya tanıdanlar

Kosmosun azərbaycanlı əfsanəsi

Yaxud “Tamamilə məxfi general”

34 il əvvəlın həmin günlərdə uçan laboratoriyaya çevrilən “Mİ-8” həm də “Naxçıvan-90” aerokosmik eksperimentində iştirak edən jurnalistlərinin müxbir məntəqəsi olmuşdu. Muxtar respublikanın paytaxtından qalxan vertolyotda gizli bir şöhrət zirvəsinə yüksəlmiş soydaşımız – görkəmli alim-konstruktör, sovet kosmik proqramının banilərindən biri, general-leytenant Kərim Kərimov da var idi.

O, Kərim Kərimov ki, SSRİ Kosmik Uçuşlar Üzrə Dövlət Komissiyasının sədri kimi Baykonur kosmodromunda özü foto, kino və videoçəkilişlərə düşməsə də kosmik səfər barədə ona məruzə edirdilər. Uzun illər kosmik gəmilərin ekipajlarını yola salan və qarşılayan, amma şəxsi həyatı gizlində saxlanılan, KİV üçün qapalı persona olan məşhur azərbaycanlı ilə üz bəüz idik. “Azərbaycan”ın (indki AZƏRTAC) şöbə müdiri Natan Barski və “Molodyoj Azerbaydjan” qəzetinin müxbiri Salatın Əsgərovanın addımbaşı verdikləri sualları özü və Kosmik Tədqiqatlar Elm-İstehsal Birliyinin baş direktoru Tofiq İsmayılov (sonra Azərbaycan Respublikasının Dövlət katibi oldu) cavablandırirdi.

İndi mərhum həmkarım “Azərbaycan”ın fotomüxbiri Oktay Bayramovun çəkdiyi fotolar qalsa da, təəssüf ki, haqqında danışdığım o insanların heç biri həyatda yoxdur. SSRİ-nin süqutundan sonra bu dövlətin Kosmik Uçuşlar üzrə Dövlət Komissiyasının sədri olmuş Kərim Kərimovun gizli həyatına da işıq düşdü, onun parlaq bioqrafiyası “azadlığa çıxdı”.

1917-ci il noyabrın 14-də Bakıda doğulan Kərim Kərimov Azərbaycan Sənaye İnstitutunda (indiki ADNSU) ali təhsil alıb, sonra Silahların Dövlət Qəbulu Baş İdarəsində xidmətə göndərilib. Sovet – alman müharibəsi illərində “Katyuşa” tipli qurğuların qəbulu ilə məşğul olub. Sonra 20 il SSRİ Müdafiə Nazirliyinin aparatında xidmət edib. Dünyada ilk dəfə insanın kosmosa göndərilməsində xidmətlərinə görə və ilk kosmonavt Yuri Qaqarinin tarixi uçuşu uğurla başa çatdığına görə SSRİ-nin ən yüksək ordeni – “Lenin” ordeni ilə təltif olunub.

1966-cı ildə o, məşhur konstruktör-alim Sergey Korolyovun təkidi ilə Kosmik Uçuşlar üzrə Dövlət Komissiyasının sədri təyin olunub və 25 il bu vəzifədə çalışıb. 1967-ci ilin oktyabrında general-leytenant rütbəsi alıb. Sonra “Soyuz–Apollon” Sovet – Amerika birgə uçuşunun hazırlanmasına rəhbərlik edib və buna görə SSRİ Dövlət mükafatına layiq görülüb.

1987-ci ildə “Mir” orbital kompleksinin işə salınması kimi məsuliyyətli işin öhdəsindən bacarıqla gələn Kərim Kərimova Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adı verilib və 2-ci Lenin ordeni ilə təltif edilib. Sonrakı mükafatları sırasında iki “Qırmızı Əmək Bayrağı” ordeni və çoxsaylı medallar da var.

“Naxçıvan-90” aerokosmik eksperimentindən bir il sonra – 1991-ci ildə, 74 yaşında təqaüdə çıxsa da, kosmonavtika ilə əlaqələri kəsilməyib və Uçuşların İdarəetmə Mərkəzində məsləhətçi vəzifəsində çalışıb. Rus kosmonavtikası və raketqayırmə sənayesinin inkişafındakı xidmətlərinə görə 2001-ci ildə Prezident Vladimir Putinin fərmanı ilə “Vətən qarşısında xidmətlərə görə” ordeni ilə mükafatlandırılıb.

Uzun illər həyatı və fəaliyyəti cəmiyyətdən gizlədilən generalın Azərbaycanla əlaqələri haqqında ətraflı məlumat olmasa da, bu, onun doğma vətəninə uzaq olması kimi dəyərləndirilmir. Əksinə, bir çox azərbaycanlı alimin kosmik sahədə fəaliyyəti, Azərbaycanda Kosmik Tədqiqatlar İnstitutunun yaradılması və “Naxçıvan-90” aerokosmik eksperimentinin onun rəhbərliyi ilə ölkəmizdə keçirilməsi bu böyük insanın öz Vətəninə bağlılığının kiçik bir göstəricisidir.

Kərim Kərimov Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilib, AMEA-nın fəxri üzvü seçilib. Azərbaycanda onun haqqında rus dilində “Kosmosa gedən yol” avtobioqrafik kitabı nəşr edilib. Ona həsr olunmuş “Tamamilə məxfi general” kitabı da işıq üzü görüb, adına poçt markası buraxılıb. Şöhrəti kosmik uralda dolaşan soydaşımızın həyatı barədə “Yüksəliş” adlı tammətrajlı sənədli film çəkilib.

Xalq artisti, 40-a yaxın sənədli filmin müəllifi və rejissoru olan Vasif Babayevin SSRİ Kosmik Uçuşlar üzrə Dövlət Komissiyasının sədri, general-leytenant Kərim Kərimovdan bəhs edən həmin tammətrajlı filmi onun həyatının çanlı sənəməsidir. Bu barədə danışan qocaman rejissor deyir:

– İdeya müəllifi akademik Arif Paşayev olan bu film Kərim Kərimovun içtəməliyyətdə təqdimatında böyük rol oynadı, onun uzun illər gizli saxlanılan həyat və fəaliyyətini cəmiyyətdə təqdim etdi. Filmin çox gərgin keçən çəkiliş proseslərini uğurla tamamladıq. Biz o dövrdə təkə Bakı çəkilişləri ilə kifayətlənmədik. Filmin bəzi səhnələri Moskvada, Baykonurda çəkildi. Bu, Kərim müəllimin həyatının önəmli səhnələrinin cərəyan etdiyi məkanlar idi.

Açığını deym, filmin təqdimatları gözəldiyimizdən də möhtəşəm oldu. Bakıda “Nizami” Kino Mərkəzində təşkil edilən, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Azərbaycanın Rusiyadakı səfirliyi ilə birgə Moskvada Kosmonavtika Müzeyində keçirdiyi təqdimatlar filmə böyük uğur gətirdi, sənət bayramı oldu. Mərasimlərdə SSRİ kosmonavtikasının banisi Sergey Korolyovun qızı – professor, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı Natalya Korolyovanın

Kərim Kərimov haqqında xatirələri hədsiz maraqla qarşılandı. Filmin Bakı təqdimatında Rusiyadan gəlmiş kosmonavtlar da iştirak etdilər.

Kosmik aparatların yaradılmasında və SSRİ adlı bir imperiyanın kosmosun fəthi uğrunda həyata keçirdiyi global layihələrə rəhbərlik edən iki məsul şəxsədən biri Sergey Korolyov, digəri isə həmyerlimiz Kərim Kərimov olmuşdur. Film kosmonavtikanın inkişafında əvəzsiz xidmətləri olmuş alim-konstruktör, general-leytenant Kərim Kərimovun xatirəsinə həsr olunan sənət nümunəsidir. Sovet kosmonavtikasının əfsanəsi Kərim Kərimov 2003-cü ildə Moskvada vəfat edib.

Hazırladı:
Namiq QƏDİMOĞLU
XQ